נראין כאוכלין ושותין. ונסדר אליהו [6]רבה קתני לא כאותו שאומר נראין כאוכלין ושותין אלא אוכלין ושותין ממש מפני כבודו של אברהם ופליגא דההכא: **חזייה** להקב"ה דקאי **אבבא והיינו דכתיב** (בראשית יח) **אל נא תעבור מעל עבדך.** הכא משמע שהשכינה היה רוצה להסתלק מעל אברהם ובמפיני (שבת דף קכז.) משמע שלפי שרצה אברהם ליכנס לקראת אורחים ולהכניסם אמר להקב"ה להמתין עד שיכנים אותן דדרשינן מייה גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני השכינה וקאמר נמי התם בא ורואה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו בהקב"ה כתיב לא נא תעבור: **ההוא דאתא לשזביה ללוט.** ותימה דאמרינן בבראשית רבה (פרשה נ) דאין מלאך אחד עושה שתי שליחות ויש לומר דכאן לא עשה מיכאל בשליחות אחת כי אם מעשה אחד שביאר את שרה וכשהגך משם לסדום אז הותחלה שליחות אחרת ודוקא במקום אחד אין עושה ג' שליחות וכב"ל (שם) יש שרפאל בא להגיל את לוט ורפואת אברהם אינה מזכרת ואפילו בא כמו כן לרפואת אברהם תשיב הכל שליחות אחת דרפואה והגלה עניין אחד הוא הקשה הר"ל אלמנן הא משמע ליישנא דקרא שביאה הלילוהו כדכתיב (בראשית יט) ויחזיקו האנשים בידו וכתיב ויוציאוהו וויניחוהו מחוץ לעיר וכתיב בתריה שאמר ליה מלאך שבא להפוך את סדום כי לא אוכל לעשות דבר עד בואך שמה ויש לומר שביאה הוליאוהו חוץ לעיר ומיכאל הלך עמו עד לוער וגבריאל היה מלוה אותו למהר

ריבה להן ומעשה נמי בר' יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלים הלך ופסק להן מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אתה עושה להן כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב למימרא דסעודתא דאברהם אבינו עדיפא מדשלמה והכתיב [1]ויהי לחם שלמה ליום אחד שלשים כור סולת וששים כור קמח עשרה בקר בריאים [6]ועשרה בקר רעי ומאה צאן לבד מאיל וצבי ויחמור וברבורים אבוסים ואמר גוריון בן אסטיון משמיה דרב הללו לעמילן של טבחים ור' יצחק אמר הללו לציקי קדירה ואמר ר' יצחק אלף נשים היו לשלמה כל אחת ואחת עשתה לו בביתה כך מאי טעמא זו סבורה שמא אצלי סועד היום וזו סבורה [שמא] אצלי סועד היום ואילו גבי אברהם כתיב [2]ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ואמר רב יהודה אמר רב בן בקר אחד רך שנים וטוב שלשה התם תלתא תורי לתלתא גברי הכא לכל ישראל ויהודה שנאמר [3]יהודה וישראל רבים כחול אשר על (שפת) הים מאי ברבורים אבוסים אמר רב שאובסים אותן בעל כרחן ושמואל אמר שאבוסים ועומדים מאליהם ורבי יוחנן אמר מביאין תור ממרעיתו בדלא אנים ותרנגולת מאשפתה בדלא אניסא אמר רבי יוחנן מובחר שבבהמות שור מובחר שבעופות תרנגולת אמר אמימר זגתא אוכמתא בי בטניתא דמשתכחא ביני עצרי דלא מציא

ריבה להן. יותר על המנהג דכיון דלא צריך לאתנויי ואתני מזוני יתירי קאמר: **הללו.** הקמח והסולת: **לעמילן של טבחים.** חלות עשויות לכסות פי הקדלות לשאוב התבשיל: **הללו.** הבקר והלאן המצוין בזה הפסוק: **לציקי קדירה.** אינו אלא למין מאכל ששמו ציקי קדירה אשרו"ל בלע"ז: **ברבורים.** תרגגולין: **שאובסין אותן בעל כרחן.** תוחבין להם מאכל בפיהם בחזקה: **שור.** שור: **בדלא אניס.** שלא עשה מלאכה: **בדלא אניסא.** בגידול אפרוחין: **זגתא.** תרגגולת: **פטניתא.** המפטמת בבית. לשון אחר בטניתא בעלת כרס: **דמשתכחא בי עצורי.** בין הגיתות ואוכלת החרצנים: **דלא מלי פסיא קניא.** שאינה יכולה לפסוע קנה מרוב שמנה: **קמא קמא דמטאי.** לאשון שמגיע לאכול שנגמר בישולו: **לשונות בחרדל.** מעדן מלכים ושריס הוא: **מאה ה'.** ה) כגון שלוים הגיז בעצמו: **יוקח נא מעט מים.** על ידי שליח: **זכו לשלח.** שלא מתנות שניתנו להם במדבר על ידי משה ואהרן[1]: **זכו לעמוד עגן.** עומד עליהם תמיד כדכתיב (במדבר יד) ועננך עומד עליהם: **לבארה של מרים.** היינו נמי והכית בצור. **ובעמוד ענן פליגי: ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ.** שלא יכניס ע"ז בתוך ביתו שהערביים רגילין להשתחוות לאבק רגליהן והן נדמו לו כערביים: **כבר יצא ממנו ישמעאל.** ממך יצא הרגיל לעשות כן: **הוליא חמה מגרפיקה.** להזריח חמה בכח שלא יהו עובדי דרכים מצויים: **[ממן אמרי.** בארץ ישראל]: **ליון דחזא.** הקדוש ברוך הוא: **דקא אסר.** אברהם את מילתו ושרי אמר לאו אורח ארעא למיקם הכא: **הייגו.** דמעיקרא כתיב נצבים עליו ולבסוף כתיב וירץ לקראתם: **דיקא נמי.** דחד הוא דאזיל להפך סדום: קנטרי

פסיא קניא ואל הבקר רץ אברהם אמר רב יהודה אמר רב [3]בן בקר אחד רך שנים וטוב שלשה ואימא חד כדאמרי אינשי רכיך וטב א"כ לכתוב רך טוב מאי וטוב ש"מ לדרשה אימא תרי מדטוב לדרשה רך נמי לדרשה מתיב רבה בר עולא ואיתימא רב הושעיא ואיתימא רב נתן ברבי הושעיא [2]ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו כל חד וחד יהביה לנער חד [4]ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם דקמא קמא דמטיא אייתי לקמייהו ולמה לי תלתא תסגי בחד אמר רב חנן בר רבא כדי להאכילן שלש לשונות בחרדל אמר רבי תנחום בר חנילאי לעולם אל ישנה אדם מן המנהג שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם מלאכי השרת ירדו למטה ואכלו [5]לחם ואכלו סלקא דעתך אלא אימא נראו כמי שאכלו ושתו אמר רב יהודה אמר רב כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו וכל [מה] שעשה אברהם ע"י שליח עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח ואל הבקר רץ אברהם [5]ורוח נסע מאת ה' ויקח חמאה וחלב [6]הנני ממטיר לכם לחם מן השמים [4]והוא עומד עליהם תחת העץ [7]הנני עומד לפניך שם על הצור [7][וגו'] [8]ואברהם הולך עמם לשלחם [9]וה' הולך לפניהם יומם [10]ויקח נא מעט מים [7]והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם ופליגא דר' חמא בר' חנינא דאמר ר' חמא בר' חנינא וכן תנא דבי רבי ישמעאל בשכר שלשה זכו לשלשה בשכר חמאה וחלב זכו למן בשכר והוא עומד עליהם זכו לעמוד הענן בשכר יוקח נא מעט מים זכו לבארה של מרים יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם אמר רבי ינאי ברבי ישמעאל אמרו לו וכי בערביים חשדתנו שהם משתחוים לאבק רגליהם כבר יצא ממנו ישמעאל [11]וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום מאי כחום היום אמר רבי חמא בר' חנינא אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם היה ובא הקב"ה לשאול באברהם הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כדי שלא יטריח אותו צדיק באורחים שדריה לאליעזר למיפק לברא נפק ולא אשכח אמר לא מהימנא לך היינו דאמרי תמן לית הימנותא בעבדי נפק איהו חזייה להקדוש ברוך הוא דקאי אבבא היינו דכתיב [12]אל נא תעבור מעל עבדך כיון דחזא דקא אסר ושרי אמר לאו אורח ארעא למיקם הכא היינו דכתיב [13]וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מעיקרא אתו קמו עליה כי חזיוהו דהוה ליה צערא אמרו לאו אורח ארעא למיקם הכא מאן נינהו שלשה אנשים מיכאל וגבריאל ורפאל מיכאל שבא לבשר את שרה רפאל שבא לרפא את אברהם גבריאל אזל למהפכיה לסדום והא כתיב [14]ויבאו שני המלאכים סדומה בערב דאזל מיכאל בהדיה לשזביה ללוט דיקא נמי [דכתיב] [15]ויהפוך את הערים האל ולא כתיב ויהפכו שמע מינה מאי שנא לגבי אברהם דכתיב [16]כן תעשה כאשר דברת ומאי שנא לגבי לוט דכתיב ויפצר

1 וַיְהִי לֶחֶם שְׁלֹמֹה לְיוֹם אֶחָד שְׁלֹשִׁים כֹּר סֹלֶת וְשִׁשִּׁים כֹּר קָמַח: עֲשָׂרָה בָקָר בְּרִאִים וְעֶשְׂרִים בָּקָר רְעִי וּמֵאָה צֹאן לְבַד מֵאַיִל וְצֵבִי וְיַחְמוּר וּברברים אבוסים:
מלכים א ה ב-ג

2 וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רַךְ וָטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:
בראשית יח ז

3 יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם לָרֹב אֹכְלִים וְשֹׂתִים
ושמחים: מלכים א ד כ

4 וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ:
בראשית יח ח

5 וְרוּחַ נָסַע מֵאֵת יְיָ וַיָּגֶז שְׂלָוִים מִן הַיָּם וַיִּטֹּשׁ עַל הַמַּחֲנֶה כְּדֶרֶךְ יוֹם כֹּה וּכְדֶרֶךְ יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאַמָּתַיִם עַל פְּנֵי הָאָרֶץ:
במדבר יא לא

6 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם וְיָצָא הָעָם וְלָקְטוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ הֲיֵלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם לֹא:
שמות טז ד

7 הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַצּוּר וְיָצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
שמות יז ו

8 וַיָּקֻמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיַּשְׁקִפוּ עַל פְּנֵי סְדֹם וְאַבְרָהָם הֹלֵךְ עִמָּם לְשַׁלְּחָם:
בראשית יח טז

9 וַיהוָה הֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֹתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לָלֶכֶת יוֹמָם וָלָיְלָה:
שמות יג כא

10 יִקַּח נָא מְעַט מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ:
בראשית יח ד

11 וַיֵּרָא אֵלָיו יְיָ בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל כְּחֹם הַיּוֹם:
בראשית יח א

12 וַיֹּאמַר אֲדֹנָי אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ:
בראשית יח ג

13 וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו וַיַּרְא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה:
בראשית יח ב

14 וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בָּעֶרֶב וְלוֹט יֹשֵׁב בְּשַׁעַר סְדֹם וַיַּרְא לוֹט וַיָּקָם לִקְרָאתָם וַיִּשְׁתַּחוּ אַפַּיִם אָרְצָה:
בראשית יט א

15 וַיַּהֲפֹךְ אֶת הֶעָרִים הָאֵל וְאֵת כָּל הַכִּכָּר וְאֵת כָּל יֹשְׁבֵי הֶעָרִים וְצֶמַח הָאֲדָמָה:
בראשית יט כה

16 וְאֶקְחָה פַת לֶחֶם וְסַעֲדוּ לִבְּכֶם אַחַר תַּעֲבֹרוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
בראשית יח ה

לעזי רש"י

אשרו"ד [ארשידור"א]. בשר מתובל.

ה) [ושפריס נקר כל"ל], ב) [אבות דר' נתן פי"ג ע"ס ול"ע], ג) תיבת לחם ליתא בכמה כת"י, וכלקמן פז. שנטמאה העיסה, ד) תיבת וגו' מיותר. דק"ס, ס) בע"י הגיה במקום כגון צ"ל ויגז, ו) בס"א נוסף: ומרים, ז) (פרק יב'),

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

קנטרי. משקל גדול שקורין לנטינ"ר מאה מנה: **עובר לסוחר.** מלמד שבכל מקום היה מתקבל בשקל ואיכא דוכתא דקרו לקנטיר תיקלא: **סולם.** עדיף מקמת: **מלאן שהאשה עייפה לרה באורחין.** היא אמרה קמת והוא סולת: **פירסה נדה.** חזר להיות לה אורח כנשים: **כדי לחבבה על בעלה.** להודיעו שהיא נעוצה משאר חברותיה שאינה נראית ולריך לישאל אחריה: **על איו שבאליו (נקוד).** איו שלו נקוד והלמ"ד אינה נקודה: **לימדה תורה וכו'.** והיינו נקודת איו דלא היו לריכין לישאל דיודעין היו שהיא באהל בכל נקודה עוקרת התיבה שאינה אלא לדרשה ודרוש מינה דרך ארץ: **באכסניא.** אשת אושפיזא: **על ידי בעלה.** לא שישאל לה לשלוח אלא לבעלה ישאל מה שלוח הגברת: **קמטין.** פרוטו"ש: **היא אמרה ואדוני זקן.** אמר לו הקב"ה שהיא אמרה ואני זקנתי: **אסופי.** ילד מן הסוק ולא נודע אל מי והמוצאו אוספוי אל הבית: **בעא רחמי.** כדי שיכירו בינו ובין בנו: **בעא רחמי והוה חולשא.** שיחלה אדם לפני מותו וילוה לביתו: **ואתפח.** ונתרפא: **חליו אשר ימות בו.** מכלל דאחלה עוד אלא מת בו: **כי מורדיא דלברות.** (א) שם הנהר. מורדיא עץ ארב המובל מנהיג בו הספינה לרחקה מן האבנים ומן המכשולים ובלע"ז גודיריי"ל: **ואמר לו.** בעל הבית הרי שכרך עלי כאחד מפועלי העיר: **משמנין ביניהן.** [א] לא בפחות ולא ביותר אלא כמנהג המדינה (ב) ביעוות: **מתני' ואלו.** פועלין: **אוכלין.** ממה שעוסקין בו: **גמר מלאכה.** כשתולשין אותו: **עד שלא נגמרה מלאכתו.** למעשר ואם כר חלה הוא עד שלא נגמרה מלאכתו לאחה. וטעמא דכולה מתני' מפרש בגמ' מקראי:

נשעה

[1] ויפצר בם מאד א"ר אלעזר (ג) מכאן שמסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול כתיב [2] ואקחה פת לחם וכתיב [3] ואל הבקר רץ אברהם אמר רבי אלעזר (ד) מכאן שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה רשעים אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים מנלן מעפרון מעיקרא כתיב [4] ארץ ארבע מאות שקל כסף ולבסוף כתיב [5] וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני חת ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר דלא שקל מיניה אלא (ה) קנטרי דאיכא דוכתא דקרו ליה לתיקלא קנטירא כתיב [6] קמח וכתיב סלת א"ר יצחק מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש כתיב [6] לושי ועשי עוגות וכתיב [7] ויקח חמאה וחלב ובן הבקר ואילו לחם לא אייתי לקמייהו אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משמיה דרבי מאיר אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ושרה אמנו אותו היום פירסה נדה [8] ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל להודיע ששרה אמנו צנועה היתה אמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יצחק יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה אלא מאי באהל כדי לחבבה על בעלה רבי יוסי ברבי חנינא אמר כדי לשגר לה כוס של ברכה תני משום רבי יוסי למה נקוד על איו שבאליו לימדה תורה דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו (ו) והאמר שמואל [8] אין שואלין בשלום אשה כלל [9] על ידי בעלה שאני [9] אחרי בלותי היתה לי עדנה אמר רב

למה נקוד על איו שבאליו. בגרמשתא (ז) רבה (א) מ"ו נקוד למ"ד אינו נקוד מ"ר שמעון כל מקום שאתה מולא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה איו אברהם אמר רבי עזריה כשם שאמרו לו לאברהם איה שרה כך אמרו לשרה איו אברהם וה"נ הוי פי' הכא אבל לפ"ה דפירש דמשום הכי נקוד דעל חנם שאלו לו קשה דהיה לו לנקד על איה שרה דהיא עיקר השאלה ששאלו עליה (ב) (ג): **על ידי בעלה.** היינו דוקא לשאול איה פלונית אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע: ושם ד"ה אין ע"ש ל"ע קלא): **פת קטנית תנן.** הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת האכלא עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וא"מ לאחר שאמר ליתן להם לפועליו פת קטנית שלריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאייתי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

במחובר בשעת גמר מלאכה. פי' שאין לריכין עוד לקרקע כגון הקולר והכולר יצא המנכש והעודר (ג) ומפיק ליה בגמרא מולא כליך לא תתן בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית ובתלוש קודם גמר מלאכה היינו גמר מלאכה למעשר ובגמרא מפיק ליה מדיש: אימא

[1] ויפצר בם מאד. הכתב מלמד שהיה מתקבל בשקל ואיכא דוכתא דקרו לקנטיר תיקלא: **סולם.** עדיף מקמת: **מלאן שהאשה עייפה לרה באורחין.** היא אמרה קמת והוא סולת: **פירסה נדה.** חזר להיות לה אורח כנשים: **כדי לחבבה על בעלה.** להודיעו שהיא נעוצה משאר חברותיה שאינה נראית ולריך לישאל אחריה: **על איו שבאליו (נקוד).** איו שלו נקוד והלמ"ד אינה נקודה: **לימדה תורה וכו'.** והיינו נקודת איו דלא היו לריכין לישאל דיודעין היו שהיא באהל בכל נקודה עוקרת התיבה שאינה אלא לדרשה ודרוש מינה דרך ארץ: **באכסניא.** אשת אושפיזא: **על ידי בעלה.** לא שישאל לה לשלוח אלא לבעלה ישאל מה שלוח הגברת: **קמטין.** פרוטו"ש: **היא אמרה ואדוני זקן.** אמר לו הקב"ה שהיא אמרה ואני זקנתי: **אסופי.** ילד מן הסוק ולא נודע אל מי והמוצאו אוספוי אל הבית: **בעא רחמי.** כדי שיכירו בינו ובין בנו: **בעא רחמי והוה חולשא.** שיחלה אדם לפני מותו וילוה לביתו: **ואתפח.** ונתרפא: **חליו אשר ימות בו.** מכלל דאחלה עוד אלא מת בו: **כי מורדיא דלברות.** (ה) שם הנהר. מורדיא עץ ארב המובל מנהיג בו הספינה לרחקה מן האבנים ומן המכשולים ובלע"ז גודיריי"ל: **ואמר לו.** בעל הבית הרי שכרך עלי כאחד מפועלי העיר: **משמנין ביניהן.** [א] לא בפחות ולא ביותר אלא כמנהג המדינה (ב) ביעוות: **מתני' ואלו.** פועלין: **אוכלין.** ממה שעוסקין בו: **גמר מלאכה.** כשתולשין אותו: **עד שלא נגמרה מלאכתו.** למעשר ואם כר חלה הוא עד שלא נגמרה מלאכתו לאחה. וטעמא דכולה מתני' מפרש בגמ' מקראי:

[2] ואקחה פת לחם וכתיב [3] ואל הבקר רץ אברהם אמר רבי אלעזר (ד) מכאן שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה רשעים אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים מנלן מעפרון מעיקרא כתיב [4] ארץ ארבע מאות שקל כסף ולבסוף כתיב [5] וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני חת ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר דלא שקל מיניה אלא (ה) קנטרי דאיכא דוכתא דקרו ליה לתיקלא קנטירא כתיב [6] קמח וכתיב סלת א"ר יצחק מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש כתיב [6] לושי ועשי עוגות וכתיב [7] ויקח חמאה וחלב ובן הבקר ואילו לחם לא אייתי לקמייהו אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משמיה דרבי מאיר אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ושרה אמנו אותו היום פירסה נדה [8] ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל להודיע ששרה אמנו צנועה היתה אמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יצחק יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה אלא מאי באהל כדי לחבבה על בעלה רבי יוסי ברבי חנינא אמר כדי לשגר לה כוס של ברכה תני משום רבי יוסי למה נקוד על איו שבאליו לימדה תורה דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו (ו) והאמר שמואל [8] אין שואלין בשלום אשה כלל [9] על ידי בעלה שאני [9] אחרי בלותי היתה לי עדנה אמר רב

[3] ואל הבקר רץ אברהם. בגרמשתא (ז) רבה (א) מ"ו נקוד למ"ד אינו נקוד מ"ר שמעון כל מקום שאתה מולא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה איו אברהם אמר רבי עזריה כשם שאמרו לו לאברהם איה שרה כך אמרו לשרה איו אברהם וה"נ הוי פי' הכא אבל לפ"ה דפירש דמשום הכי נקוד דעל חנם שאלו לו קשה דהיה לו לנקד על איה שרה דהיא עיקר השאלה ששאלו עליה (ב) (ג): **על ידי בעלה.** היינו דוקא לשאול איה פלונית אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע: ושם ד"ה אין ע"ש ל"ע קלא): **פת קטנית תנן.** הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת האכלא עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וא"מ לאחר שאמר ליתן להם לפועליו פת קטנית שלריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאייתי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

[4] ארץ ארבע מאות שקל כסף. הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת האכלא עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וא"מ לאחר שאמר ליתן להם לפועליו פת קטנית שלריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאייתי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

[5] וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני חת ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר. הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת האכלא עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וא"מ לאחר שאמר ליתן להם לפועליו פת קטנית שלריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאייתי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

[6] לושי ועשי עוגות. הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת האכלא עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וא"מ לאחר שאמר ליתן להם לפועליו פת קטנית שלריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאייתי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

[7] ויקח חמאה וחלב ובן הבקר ואילו לחם לא אייתי לקמייהו אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משמיה דרבי מאיר אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ושרה אמנו אותו היום פירסה נדה [8] ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל להודיע ששרה אמנו צנועה היתה אמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יצחק יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה אלא מאי באהל כדי לחבבה על בעלה רבי יוסי ברבי חנינא אמר כדי לשגר לה כוס של ברכה תני משום רבי יוסי למה נקוד על איו שבאליו לימדה תורה דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו (ו) והאמר שמואל [8] אין שואלין בשלום אשה כלל [9] על ידי בעלה שאני [9] אחרי בלותי היתה לי עדנה אמר רב

[8] אין שואלין בשלום אשה כלל. הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת האכלא עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וא"מ לאחר שאמר ליתן להם לפועליו פת קטנית שלריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאייתי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

[9] אחרי בלותי היתה לי עדנה אמר רב. הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת האכלא עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וא"מ לאחר שאמר ליתן להם לפועליו פת קטנית שלריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאייתי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

חסדא אחר שנתבלה הבשר ורבו הקמטין נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין וחזר היופי למקומו כתיב [9] ואדוני זקן וכתיב [10] ואני זקנתי דלא מותיב הקב"ה כדקאמרה איהי תנא דבי רבי ישמעאל (ה) גדול שלום שאפי' הקב"ה שינה בו שנאמר [9] ותצחק שרה בקרבה וגו' [9] ואדוני זקן וכתיב [10] ויאמר ה' אל אברהם וגו' ואני זקנתי [11] ותאמר מי מלל לאברהם הניקה בנים שרה כמה בנים הניקה שרה אמר רבי לוי אותו היום שגמל אברהם את יצחק בנו עשה סעודה גדולה היו כל אומות העולם מרננים ואומרים ראיתם זקן וזקנה שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בנינו הוא ולא עוד אלא שעושין משתה גדול להעמיד דבריהם מה עשה אברהם אבינו הלך וזימן כל גדולי הדור ושרה אמנו זימנה את נשותיהם וכל אחת ואחת הביאה בנה עמה ומניקתה לא הביאה ונעשה נס בשרה אמנו ונפתחו דדיה כשני מעיינות והניקה את כולן ועדיין היו מרננים ואומרים אם שרה הבת תשעים שנה תלד אברהם בן מאה שנה יוליד מיד נהפך קלסתר פנים של יצחק ונדמה לאברהם פתחו כולם ואמרו [12] אברהם הוליד את יצחק (ו) עד אברהם לא היה זקנה מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם אתא אברהם בעא רחמי והוה זקנה שנאמר [13] ואברהם זקן בא בימים (ז) עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא שנאמר [14] ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר [15] ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו מכלל דחלה חלי אחריתי תנו רבנן (ו) שלשה חלאין חלה אלישע אחד שדחפו לגיחזי בשתי ידיו ואחד שגירה דובין בתינוקות ואחד שמת בו שנאמר [15] ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו: אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית כו': אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב חסדא פת קטנית תנן או פת וקטנית תנן אמר ליה האלהים צריכה וי"ו (ח) כי מורדיא דלברות: רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי לאתויי הא (ט) דתנן השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות דברי רבי יהושע וחכמים אומרים (ג) משמנין ביניהם: **מתני'** (ד) ואלו (ה) אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו ובדבר שגידולו מן הארץ ואלו שאין אוכלים העושה במחובר לקרקע בשעה

[10] ואני זקנתי דלא מותיב הקב"ה כדקאמרה איהי תנא דבי רבי ישמעאל (ה) גדול שלום שאפי' הקב"ה שינה בו שנאמר [9] ותצחק שרה בקרבה וגו' [9] ואדוני זקן וכתיב [10] ויאמר ה' אל אברהם וגו' ואני זקנתי [11] ותאמר מי מלל לאברהם הניקה בנים שרה כמה בנים הניקה שרה אמר רבי לוי אותו היום שגמל אברהם את יצחק בנו עשה סעודה גדולה היו כל אומות העולם מרננים ואומרים ראיתם זקן וזקנה שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בנינו הוא ולא עוד אלא שעושין משתה גדול להעמיד דבריהם מה עשה אברהם אבינו הלך וזימן כל גדולי הדור ושרה אמנו זימנה את נשותיהם וכל אחת ואחת הביאה בנה עמה ומניקתה לא הביאה ונעשה נס בשרה אמנו ונפתחו דדיה כשני מעיינות והניקה את כולן ועדיין היו מרננים ואומרים אם שרה הבת תשעים שנה תלד אברהם בן מאה שנה יוליד מיד נהפך קלסתר פנים של יצחק ונדמה לאברהם פתחו כולם ואמרו [12] אברהם הוליד את יצחק (ו) עד אברהם לא היה זקנה מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם אתא אברהם בעא רחמי והוה זקנה שנאמר [13] ואברהם זקן בא בימים (ז) עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא שנאמר [14] ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר [15] ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו מכלל דחלה חלי אחריתי תנו רבנן (ו) שלשה חלאין חלה אלישע אחד שדחפו לגיחזי בשתי ידיו ואחד שגירה דובין בתינוקות ואחד שמת בו שנאמר [15] ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו: אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית כו': אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב חסדא פת קטנית תנן או פת וקטנית תנן אמר ליה האלהים צריכה וי"ו (ח) כי מורדיא דלברות: רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי לאתויי הא (ט) דתנן השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות דברי רבי יהושע וחכמים אומרים (ג) משמנין ביניהם: **מתני'** (ד) ואלו (ה) אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו ובדבר שגידולו מן הארץ ואלו שאין אוכלים העושה במחובר לקרקע בשעה

[11] ותאמר מי מלל לאברהם הניקה בנים שרה כמה בנים הניקה שרה אמר רבי לוי אותו היום שגמל אברהם את יצחק בנו עשה סעודה גדולה היו כל אומות העולם מרננים ואומרים ראיתם זקן וזקנה שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בנינו הוא ולא עוד אלא שעושין משתה גדול להעמיד דבריהם מה עשה אברהם אבינו הלך וזימן כל גדולי הדור ושרה אמנו זימנה את נשותיהם וכל אחת ואחת הביאה בנה עמה ומניקתה לא הביאה ונעשה נס בשרה אמנו ונפתחו דדיה כשני מעיינות והניקה את כולן ועדיין היו מרננים ואומרים אם שרה הבת תשעים שנה תלד אברהם בן מאה שנה יוליד מיד נהפך קלסתר פנים של יצחק ונדמה לאברהם פתחו כולם ואמרו [12] אברהם הוליד את יצחק (ו) עד אברהם לא היה זקנה מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם אתא אברהם בעא רחמי והוה זקנה שנאמר [13] ואברהם זקן בא בימים (ז) עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא שנאמר [14] ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר [15] ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו מכלל דחלה חלי אחריתי תנו רבנן (ו) שלשה חלאין חלה אלישע אחד שדחפו לגיחזי בשתי ידיו ואחד שגירה דובין בתינוקות ואחד שמת בו שנאמר [15] ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו: אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית כו': אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב חסדא פת קטנית תנן או פת וקטנית תנן אמר ליה האלהים צריכה וי"ו (ח) כי מורדיא דלברות: רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי לאתויי הא (ט) דתנן השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות דברי רבי יהושע וחכמים אומרים (ג) משמנין ביניהם: **מתני'** (ד) ואלו (ה) אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו ובדבר שגידולו מן הארץ ואלו שאין אוכלים העושה במחובר לקרקע בשעה

[12] אברהם הוליד את יצחק. הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת האכלא עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וא"מ לאחר שאמר ליתן להם לפועליו פת קטנית שלריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאייתי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

[13] ואברהם זקן בא בימים. הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת האכלא עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וא"מ לאחר שאמר ליתן להם לפועליו פת קטנית שלריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאייתי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

[14] ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר. הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת האכלא עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וא"מ לאחר שאמר ליתן להם לפועליו פת קטנית שלריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאייתי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

[15] ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו מכלל דחלה חלי אחריתי תנו רבנן שלשה חלאין חלה אלישע אחד שדחפו לגיחזי בשתי ידיו ואחד שגירה דובין בתינוקות ואחד שמת בו שנאמר [15] ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו: אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית כו': אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב חסדא פת קטנית תנן או פת וקטנית תנן אמר ליה האלהים צריכה וי"ו (ח) כי מורדיא דלברות: רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי לאתויי הא (ט) דתנן השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות דברי רבי יהושע וחכמים אומרים (ג) משמנין ביניהם: **מתני'** (ד) ואלו (ה) אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו ובדבר שגידולו מן הארץ ואלו שאין אוכלים העושה במחובר לקרקע בשעה

[ג] בגרמשתא (ז) רבה (א) מ"ו נקוד למ"ד אינו נקוד מ"ר שמעון כל מקום שאתה מולא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה איו אברהם אמר רבי עזריה כשם שאמרו לו לאברהם איה שרה כך אמרו לשרה איו אברהם וה"נ הוי פי' הכא אבל לפ"ה דפירש דמשום הכי נקוד דעל חנם שאלו לו קשה דהיה לו לנקד על איה שרה דהיא עיקר השאלה ששאלו עליה (ב) (ג): **על ידי בעלה.** היינו דוקא לשאול איה פלונית אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע: ושם ד"ה אין ע"ש ל"ע קלא): **פת קטנית תנן.** הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת האכלא עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וא"מ לאחר שאמר ליתן להם לפועליו פת קטנית שלריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאייתי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

[ד] בגרמשתא (ז) רבה (א) מ"ו נקוד למ"ד אינו נקוד מ"ר שמעון כל מקום שאתה מולא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה איו אברהם אמר רבי עזריה כשם שאמרו לו לאברהם איה שרה כך אמרו לשרה איו אברהם וה"נ הוי פי' הכא אבל לפ"ה דפירש דמשום הכי נקוד דעל חנם שאלו לו קשה דהיה לו לנקד על איה שרה דהיא עיקר השאלה ששאלו עליה (ב) (ג): **על ידי בעלה.** היינו דוקא לשאול איה פלונית אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע: ושם ד"ה אין ע"ש ל"ע קלא): **פת קטנית תנן.** הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת האכלא עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וא"מ לאחר שאמר ליתן להם לפועליו פת קטנית שלריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאייתי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

[ה] בגרמשתא (ז) רבה (א) מ"ו נקוד למ"ד אינו נקוד מ"ר שמעון כל מקום שאתה מולא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה איו אברהם אמר רבי עזריה כשם שאמרו לו לאברהם איה שרה כך אמרו לשרה איו אברהם וה"נ הוי פי' הכא אבל לפ"ה דפירש דמשום הכי נקוד דעל חנם שאלו לו קשה דהיה לו לנקד על איה שרה דהיא עיקר השאלה ששאלו עליה (ב) (ג): **על ידי בעלה.** היינו דוקא לשאול איה פלונית אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע: ושם ד"ה אין ע"ש ל"ע קלא): **פת קטנית תנן.** הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת האכלא עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וא"מ לאחר שאמר ליתן להם לפועליו פת קטנית שלריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאייתי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

[ו] בגרמשתא (ז) רבה (א) מ"ו נקוד למ"ד אינו נקוד מ"ר שמעון כל מקום שאתה מולא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה איו אברהם אמר רבי עזריה כשם שאמרו לו לאברהם איה שרה כך אמרו לשרה איו אברהם וה"נ הוי פי' הכא אבל לפ"ה דפירש דמשום הכי נקוד דעל חנם שאלו לו קשה דהיה לו לנקד על איה שרה דהיא עיקר השאלה ששאלו עליה (ב) (ג): **על ידי בעלה.** היינו דוקא לשאול איה פלונית אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע: ושם ד"ה אין ע"ש ל"ע קלא): **פת קטנית תנן.** הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת האכלא עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וא"מ לאחר שאמר ליתן להם לפועליו פת קטנית שלריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאייתי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

[ז] בגרמשתא (ז) רבה (א) מ"ו נקוד למ"ד אינו נקוד מ"ר שמעון כל מקום שאתה מולא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה איו אברהם אמר רבי עזריה כשם שאמרו לו לאברהם איה שרה כך אמרו לשרה איו אברהם וה"נ הוי פי' הכא אבל לפ"ה דפירש דמשום הכי נקוד דעל חנם שאלו לו קשה דהיה לו לנקד על איה שרה דהיא עיקר השאלה ששאלו עלי

אימא דבר חרמש אכול דלאו בר חרמש. כגון אילנות לא תיכול ואם תאמר ואמאי לא נילף מחרמש והא ליכא שום פירכא[א] וי"ל דלהכי לא ילפינן מחרמש משום דהוו שני כתובים הבאים כאחד דאמאי איצטריך קרא למכתב כי תבא בכרם רעך נילף מחרמש אלא ודאי שני כתובים הבאים כאחד יניהו ואין מלמדין וכי דרים מקמה כל בעלי קמה על כרחך איצטריך כרם להלכותיו **אמר רבא להלכותיו דתניא בו'.** תימה דמכל מקום למה נכתב כרם דהוה ליה למכתב כי תבא בשל רעך דהא קמה קמה דכתיב ב' פעמים דרשינן תרוייהו חד לרבות כל בעלי קמה וחד לחדש בתלוש[ב] והיינו משום דלא הוה ליה למכתב בקמת רעך אלא בשל רעך ושמא איצטריך ליה לשום דרשא[ב]:

אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. פי' בקונטרס דפלוגתייהו בהגוזל ומאכיל (ב"ק דף קיג.) וקשיא דהתם אפילו מאן דשרי לא שרי אלא הפקעת הלואתו אבל גזילה ממש מודו כולי עלמא דאסור אלא אור"י דפלוגתייהו לקמן בהמקבל (דף קיא: ושם) דאיכא דשרי גזילתו ממש וא"ת למאן דאמר גזל כותי מותר מאי עביד ליה לקרא דומשב עם קונהו דדרשינן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיג:) ידקדק עם קונהו שלא יגלוס עליו[ג] ולא יבא עליו בעקיפין[ד] ודרש מהתם דגזל הכותי אסור ואיכא למימר דס"ל דקרא איירי כשדה מקיפה על עצמה דאם כן היכי קאמר קרא דיאכל ביובל אין יבא ביובל ואלא הכותי לא יימחו ולאתא ויש לומר[ה] דהיכא דאיכא חילול השם מודה דאסור שהכותי בטח עליו[ו] ונותן לו כל שכרו והוה חילול השם אם היה יונא בחזקה קודם היובל[ז]:

רעך ולא של הקדש. דס"ד כי היכי דשרי רחמנא איסור גזל שאוכל משל חבירו[ח] הכי נמי הוה אמינא דשרי בשל הקדש[ט] תימה[י] דתניא בפ' ולד חטאת (מעילה דף יג.) הפועלים לא יאכלו גרוגרות הקדש וכן פרה לא תאכל כרשיני הקדש ומפיק לה בגמרא מדכתיב לא תחסום שור בדישו דישו שלך ולא דישו של הקדש ואף אפועלים יליף ליה דס"ל לענין גמר מלאכה דמעשר לא גמרינן בפועל אלא מדיש וא"כ רעך למה לי למעוטי הקדש ועוד למאי איצטריך רעך ג' פעמים חד בכרם ושניים בקמה דחד למעוטי הקדש וחד דרש ליה לקמן (דף פח:) לשור במחובר ושניא למאי אתא ולמאן דדרש לשור במחובר מקרא אחריא גם השני אייתר ושמא לשום דרשא איצטריך ליה:

שבעך ולא אכילה גסה. אי לאו דכתיב שבעך הוה ממעטינן מואכלת אכילה גסה[ט] דאכילה גסה לא שמה אכילה ולא הוה דרשינן ואכלת ולא מוצץ[יא] דשמיה[יב] בכלל אכילה אבל השתא דכתיב שבעך ולא אכילה גסה אייתר ואכלת למדרש מייה ולא מוצץ: בשעה שאין גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע מאחר שנגמרה מלאכתו ובדבר שאין גידולו מן הארץ: **גמ'** מנא הני מילי דכתיב[1] כי תבא בכרם רעך ואכלת אשכחן כרם כל מילי מנא לן גמרינן מכרם מה כרם מיוחד דבר שגידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו מה לכרם שכן חייב בעוללות גמרינן מקמה קמה גופה מנא לן דכתיב[2] כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילות בידך מה לקמה שכן חייבת בחלה וממאי דהאי קמה קמה דמתחייבת בחלה היא דלמא כל קמה קאמר רחמנא אתיא קמה קמה כתיב הכא כי תבא בקמת רעך וכתיב התם[3] מהחל חרמש בקמה מה התם קמה דמיחייבא בחלה אף הכא נמי קמה דמיחייבא בחלה איכא למיפרך מה לקמה שכן חייבת בחלה כרם יוכיח מה לכרם שכן חייב בעוללות קמה תוכיח[ו] וחזר הדין לא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שכן דבר שגידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח ואתא נמי זית דאית ביה צד מזבח וזית במה הצד אתי הוא גופיה כרם איקרי דכתיב[4] ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית[ז] אמר רב פפא כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי מכל מקום קשיא[ח] אלא אמר שמואל אמר קרא וחרמש לרבות כל בעלי חרמש והאי חרמש מיבעי ליה בשעת חרמש אכול שלא בשעת חרמש לא תיכול ההוא[1] מואל כליך לא תתן נפקא תינח דבר חרמש דלאו בר חרמש מנא לן אלא אמר ר' יצחק אמר קרא קמה לרבות כל בעלי קמה והא אמרת קמה קמה דמיחייבא בחלה הני מילי מקמי דניתי חרמש השתא דאתי חרמש איתרבי ליה כל דבר חרמש ואף על גב דלא מיחייב בחלה קמה למה לי לרבות כל בעלי קמה והשתא דנפקא לן מחרמש ומקמה כי תבא בכרם רעך למה לי אמר רבא להלכותיו כדתניא[ט] כי תבא נאמר כאן ביאה ונאמר להלן[5] לא תבא עליו השמש מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן[א] בפועל הכתוב מדבר בכרם רעך ולא בכרם כותי הניחא למ"ד[ב] גזל כותי אסור היינו דאיצטריך קרא למישרי פועל אלא למ"ד גזל כותי מותר השתא גזילה מותר פועל מיבעיא מוקים לה בכרם רעך[ג] ולא של הקדש ואכלת[ד] ולא מוצץ ענבים[ה] ולא ענבים ודבר אחר כנפשך כנפש של בעל הבית כך נפשו של פועל מה נפשך אוכל[ו] ופטור אף נפשו של פועל אוכל[ו] ופטור שבעך[ח] ולא אכילה גסה ואל כליך לא תתן[ט] בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל ובשעה שאי אתה נותן לכליו של בעה"ב אי אתה אוכל[י] אמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד

בשעה שאין גמר מלאכה. כגון המנכש בצלים: **מאחר שנגמרה מלאכתו.** כגון נתפרסו עגוליו דמתניתין[ז]: **ובדבר שאין גידולו מן הארץ.** כגון החולב בהמותיו והמגבן: **גמ' מנא הני מילי.** דפועל אוכל במחובר: **כי תבא ואכלת ענבים.** לקמן דרים ליה בפועל וסיפיה דקרא ואל כליך לא תתן משמע אלא לכליו של בעל הבית תתן אלמא בשעת גמר מלאכת חיבורן קאי: **כי תבא בקמת רעך.** וגו' וחרמש לא תניף אלמא בשעת חרמש קאי: **אחיא קמה קמה.** והמקשה אומר גזירה שוה זו כדי להקשות ולומר אימא דלא אישמעי קרא אלא בחייבת בחלה כגון קמת מין דגן אבל בקמת קטנית לא: **מהחל חרמש בקמה.** הוא עומר הקרב בפסח שהוא בא מן השעורין שחייבין בחלה: **לד מזבח.** יין לנסכים וסולת למנחות: **ואתי נמי זית.** בהאי דינא דאית בה לד מזבח והוא שמן למנחות אבל שאר מיני אילנות וזרעים לא: **וזית במה הלד אתי.** בתמיה. וכי מדרשא בעי למילפיה הא בכלל כרם הוא: **בשעת חרמש.** שהוא גמר מלאכה: **מאן עליך.** כדמפרש[ח] לה לעיל ולקמן קדרים לה הכי: **הינח דבר חרמש הוא.** כגון קטנית: **דלאו בר חרמש.** כגון המוסק בזיתים והגודר בתמרים: **בעלי קמה.** העומדים בקומה בארץ והכל בכלל: **והא אחרים קמה דמיחייבא בחלה הוא.** כלומר והא כבר אותביתא דאיכא למילף בג"ש דבקמה בת חלה קאי: **הני מילי.** דאיכא למיפרך הכא פרכא: **מקמי דדרשינן חרמש.** לרבות קטנית: **השתא.** דדרשינן חרמש ליתא לג"ש ואיתרבי קמה לרבות כל בעלי קמה: **כרם רעך.** ואל כליך לא תתן אבל כרם כותי תתן: **הניחא וכו'.** פלוגתא בהגוזל ומאכיל[ט] (ב"ק דף קיג.): **ולא של הקדש.** אסור לאכול: **ולא מוקן.** היין וזורק החלגים: **ולא ענבים ודבר אחר.** לבטול ענבים במלא למתקן שיאכל הרבה: **בנפשך.** כאילו הן שלך: **מה נפשך אוכל ופטור.** מן המעשר דהא לא נגמרה מלאכתו למעשר דתנן (מעשרות פ"א מ"ז) יין משירד לבור: **אף פועל אוכל ופטור.** ולא אמרינן הואיל דבאגריה אכיל על כרחו של בעל הבית הוה ליה כמקח ומקח קובעת למעשר אף דבר שלא נגמרה מלאכתו כיון דזבניה אחשביה: **אין הטבל מתחייב.** אפילו מירחו בכרי בשדה: פני

א) מיר' פי"ב מהלכות שמיטה הל' ו סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף ו:
ב) מיר' פי"ח מהלכות גזילה ואבידה הל' ב סמג עשין עא טוש"ע מ"מ סי' שמח סעיף ג וסי' שנו סעיף ו:
ג) מיר' פי"ח מהלכות מעילה הל' ו ופי"ב מהלכות שמיטה הל' ו:
ד) מיר' פי"ב מהלכות שמיטה הלכה י סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף יג:
ה) מיר' שם ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעי' יב:
ו) מיר' פ"ג מהלכות מעשר הל' ו טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף פב:
ז) מיר' שם פ"ב הל' ט טוש"ע שם סעי' ק:
ח) מיר' פי"ב מהלכות שמיטה הל' יא סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף יד:
ט) מיר' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף יא:
י) מיר' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף יא:
יא) מיר' פי"ב מהלכות שמיטה הל' ו סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף יד:
יב) מיר' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף יא:

רבינו חננאל

[ואמר]נן [מנא הני מילי דכת'] כי תבא בכרם [ר]עך [וגו'] [ו]דר[שינן ..... [מה לכרם שכן] חייב בעוללות, שנ' וכר[מ]ך לא תג[ענ]לל. וכשם שת[הירה] התורה להניח העוללות לעניים, כך הזהירה להניח את הפועל לאכל מן הענבים, אבל [ש]אר [הדברים] שאין חייבין בעוללות, לא ילפ' מ[כרם שאין דינם שוה. (ואקש[י]ן) [ואמרינן] [נילף מ]קמה, דכת' כי תבא בקמת רעך. ופ[רכינן] מה לקמ[ה] ש[כן] חייבת בחלה, ומפ[ר]ש ... [שאי]לנות חייבין כולן בפיאה[ה]), לפיכך לא פרכינ[ן] מ[ה] ל[ק]מה [שכן חייבת בפ]יאה. .... [שמנס]כין [מ]מנו על גבי [ה]מזבח, [שאר מ]ינין שאין בהן צד מזבח מנא ל[ן]. ואתא ש[מוא]ל למילף מ[יהא, ר]חר[מ]ש לא תני[ף] על קמת רעך, ל[ר]בות] כל בעלי חרמש [שפר]על אן[כ]ל בהן. ודחינן [הא האי] חרמש [מ]יבע[י] ליה ל[מ]יגמר מיניה דלית ליה [ל]מי[כל ב]קמה [אל]א [ב]שעת ח[רמ]ש, והוא עת גמ[ר] מלאכה. [ודח]ינן [ההוא מ]י ואל כליך לא תתן ילפינ[ן ליה, ב]שעה ש[אתה נות]ן בכלי [ש]ל בעל [ה]בית אתה אוכ[ל כשאר חרמ]ש ... [מנ]פנה למילף מינה [כל הפירות ש]קצרין בחרמש [כגון זר]עים וכיוצא [בהן] ... ... פועל ש[ע]ושה[ה] ..... האילנות מנא לן, וא[סי]קנן בה דילפו מקמה לרבות כל בעלי קמה. **והשתא דילפינ כל מילי** מכי תבא בקמת רעך, כי תבא בכרם רעך למה לי. אמ' רבא להלכות[יה]ן, פירי כוליה קרא לדרשא הוא דאתא. דתנ[יא] כי תבוא, נ[אמר כאן בי]א[ה] ונאמר להלן ולא תבא ע[ליו ש]ם, [מה] להלן בפו[ע]ל הכתוב מדבר, אף הכא. כר[ם ר]נך, [ולא] כרם גו[י]. ולמאן דקס[בר] גז[ז]ל גוי שרי, תני גוי ... ... [מפו]רש בהגוזל [בתרא (ב"ק קיג:). רעך, ולא הקדש. ואכלת, ולא מוצץ] היין ולהשליך [הזג והחרצן] ... ... ענבי[ם, [ול]א ענבים ד[בר אחר ... ... שגורם לאכילת] ענב[ים הרבה. כ]נפ[שך, מה] אתה [אוכל ער]אי ופטו[ר]ר. שבעך, ולא אכ[כילה גסה], פירי כוליה קרא לדרשא הוא דאתא. דתנ[יא] כי אמר רבא להלכות[יה]ן תיהוה כדרך הטובים [ש]אונ[כלין] ושובעין, [ל]א כרשעים אשר ב[טנם] תחסר. ואל כליך לא] תתן, בשעה [שאת]ה נותן לכליו של ב[ע]ל הבית אתה אוכל, בשעה [ש]אינך נותן[ן לכליו] של בעל הבית אין אתה אונ[כל], כגון ששכרו לח[פור עוגיות לגפנים שאינו עת ב]צירו[תם], בו אין לך רשות אלא בשעת גמר מלאכה[ה].

ג) [קדושין ה: כא.], וש"נ,
ד) בכרכות לה:, ב) בכת"י נוסח, שאר מינים מגלן,
ה) סיפרי פרשת כי תצא פסיקתא קלב:, ו) [ב"ק קיג. בכורות יג:], ז) בכרכות לה: וגיטין פח., ח) [לקמן נא.], ט) צ"ל כדפרישית. רש"ש, י) [עי' תוס' בכורות יג: ד"ה כמ"ד], י) [לקמן פח:], כ) צ"ל כדתנן. רש"ש, ל) [יומא פ:], מ) [יומא עו.],

תורה אור השלם

1 כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ
וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנַפְשֶׁךָ
שָׂבְעֶךָ וְאֶל כֵּלְיךָ לֹא
תִתֵּן:
דברים כג כה
2 כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ
וְקָטַפְתָּ מְלִילֹת בְּיָדֶךָ
וְחָרַמְשׁ לֹא תָנִיף עַל
קָמַת רֵעֶךָ:
דברים כג כו
3 שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת תִּסְפֹּר
לְךָ מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ בַּקָּמָה
תָּחֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה
שָׁבֻעוֹת:
דברים טז ט
4 וַיְבַעֵר אֵשׁ בַּלַּפִּידִים
וַיִּשְׂלַח בַּקָּמוֹת פְּלִשְׁתִּים
וַיִּבְעַר מִגָּדִישׁ וְעַד קָמָה
וְעַד כֶּרֶם זָיִת:
שופטים טו ה
5 בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא
תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי
עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא
אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא
עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ
חֵטְא:
דברים כד טו

מוסף רש"י

ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הנכרי, **בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית.** אבל אם שכרו לעדור ולקשקש אינו אוכל (דברים כג כה). **אין הטבל מתחייב במעשר.** מן התורה, אבל אסרתי קבע אסור לאכול מדרבנן (ברכות לה:).

מוסף תוספות

א. למימר דלא נילף מיניה. מיומתם לריטב"ם. [ד]אין כאן פרט ועוללות וצד מזבח. תוס' הרא"ש. ב. [ועי' תוס' הרא"ש]. ג. שיטעה את הכנעני ויתן לו פחות ממה שנתן לו. תוס' ב"ק קיג: ד"ה יכול. ד. בחכמה עד שפוטרין את הישראל. רש"י ב"ק קיג: ה. דאפילו למ"ד גזל הנכרי מותר היינו דוקא היכא דליכא חילול השם, כגון מחשב עמו בלא דקדוק או כגון שציערו הנכרי או פועל שנותן לכליו. תוס' הרא"ש. ו. שיעבדנו. תוס' הרא"ש. ז. דאי לא תימא הכי בזמן שהיתה יד ישראל תקיפה על אומות היאך היה נשאר ביד נכרי פרוטה. תוס' הרא"ש. ח. [אע"ג] דאיכא גזל לשאר בני אדם כשאוכל שלא מדעת בעל הבית. תוס' הרא"ש. ט. אע"ג דלשאר בני אדם איכא מעילה. תוס' הרא"ש. י. כדאמרינן בכל מקום. תוס' הרא"ש. יא. דהוה אמרינן. תוס' הרא"ש.

עד שיראה פני הבית. וא"ת [א] והא תנן בפ"ג דמעשרות (מ"ה) ומייתי ליה בשילהי יולא דופן (גלה דף מז: ושם ד"ה לחזקו) ליזקו אלר מחייבת במעשר אלר צורית ולחזקו אלר צורית כל שהכלים נשמרים לתוכה ואין לומר דלרבי יגאי אינה חייבת במעשר עד שיראה פני הבית ופני האלר דהיינו שיכניסנו דרך שער האלר לבית וכי אמר בסמוך לרבי יגאי בשעריך לאפוקי דרך רגות הו"מ למימר לאפוקי מכניס לבית בלא דרך שער האלר דא"כ היכי קאמר בסמוך ולמ"ד לבית לבית אין אין אפשר שעומד פועל בבית ומולש ובא דרך שער האלר ומיהו י"ל היכא שהתאנה נוטה לאלר או עומדת באלר אז אין לריך לחייבת פני האלר אלא דוקא באותן (ו) שנקלטות חוץ לאלר לריך שיכניסם דרך שער האלר וכן משמע (בפ"ג דמעשרות מ"ח) דתנא תאנה העומדת באלר אוכל אחת אחת ואם לירף שתים חייב אבל מ"מ אי אפשר לומר כן דתנן ג) בפ"ג דתרומות ומייתי לה בהמביא כדי יין (ביצה דף לה.) היה אוכל באשכול ונכנס מגינה לאלר ר' אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור אבל להתחיל לכ"ע אסור ומשמע שבאלר אסור אע"פ אלא נכנס לבית מדנקט ונכנס לאלר וי"ל דמודה ר' יגאי דאלר קובעת מדרבנן ד והא דאומר על שיראה פני הבית היינו מדאוריי' וא"ת לר' יוחנן דאמר אלר קובעת מדאוריי' אמאי יגמור לר"א וי"ל דאייר באלר שאין הכלים נשמרים בתוכה אלא קבעה אלא מדרבנן: **מאי לאו בשדה.** פי' בקונט' ולוקח לא עדיף מגמר מלאכה וא"כ אפילו בעל הבית חייב בגמר מלאכה בשדה וקשה דא"כ מוקי לה כשאין נגמרה מלאכתו למעשר א"כ מאי פריך בעל הבית נמי חייב אלא נגמר מלאכתו למעשר יכול לאכול אפי' בבית כדאמר רבי אושעיא (פסחים דף ט.) מעריס אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה ועוד שילהי המביא [כדי יין] (ביצה דף לה.) משמע דלכולהו אמוראי דהתם המקח אינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר ונראה דהכי פריך מאי לאו בשדה לוקח חייב משום דמקח קובע בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר וקשה לכולהו אלא מפלגי ואפי' בלוקח בעי ראייה פני הבית אם אי האלר: **הכא** בתאנה העומדת. לאו דוקא נקט תאנה דאין בו מעשר אלא מדרבנן ג) דמדאוריי' לא מחייב אלא דגן ותירוש ויצהר והכא איירי מדאוריי' אלא נקט תאנה לפי שהיו מצויין ביניהם: **העומדת** בגינה ונופה נוטה לחצר **ולמאן דאמר לבית לבית.** ולא מצי לאוקומי כגון שמלקט בגינה והולך לבית ואוכל דאין פועל אוכל אלא בשעת מלאכה כדתנן במתניתין לקמן (דף לא.) דלוקח בהליכתם מאומן לאומן אוכל מפני הסד אבידה: **בעל** הבית עיניו בתאנתו ולוקח עיניו במקחו. תימה דלוקח דוקא אוכל שתים שתים חייב אבל אחת אחת פטור כדאמר לקמן (דף פט:) קצץ בין ספת בין לא ספת אחת אחת אוכל שתים שתים לא אוכל ובשתים כיון דנוטה לאחר אפי' בעל הבית אסור כדתנן במסכת מעשרות (פ"ג מ"ט) גבי תאנה העומדת באלר אוכל אחת אחת (ז) ואם לירף שתים חייב וי"ל דהתם מיירי כשאינו רואה ללקוט עכשיו יותר אלא מה שאוכל ולהכי חייב בשתים אפילו בעל הבית כמו לוקח דלא שייך למימר עיניו בתאנתו דאין עיניו אלא במה שאוכל ולהכי חשיב גמר מלאכה בלירוף שתים ד אבל בשמעתין ששכר פועל ללקוט כל הראוי ללקט שייך למימר עיניו בתאנתו ולא חשיב גורן בגמר מלאכה עד שילקוט כולה או רובה ה וכי מוקי לה הכא בעומדת בגינה ונופה נוטה לאלר ה"ה דהוה מצי לאוקומי בעומדת באלר אלא מילתא דשכיחא טפי נקט ועוד דגבי בית ל"ל דנוטה לבית דעומדת בבית לא שכיח כלל נקט נמי גבי אלר כה"ג ובקונטרס פירש עיניו בתאנתו שעיקרה חוץ לאלר משמע שר"ל שאם היתה כולה באלר היה בעה"ב נמי חייב ואין נראה לר"י הדא דאין שייך ראייה פני האלר במחובר אפי' כל התאנה היתה באלר ועוד למ"ד מקח קובע קובע אפילו בשדה בדבר שנגמרה מלאכתו כדאמר בפרק המביא כדי יין (ביצה דף לה:) ובסוף פרקא (דף לג.) משמע גבי מקשאות דאיפקיסו אפילו בשדה אין פועל אוכל לפי שנגמרה מלאכתן אע"פ שלא ראו בית ואלר והיכי משכחת לדידיה שלוקח חייב במעשר ופועל פטור אי בדבר שלא נגמרה מלאכתו לוקח נמי פטור אי בדבר שנגמרה מלאכתו אין פועל אוכל ע"כ לא משכחת אלא לוקח אין אוכל שתים אפילו לא ספת ופועל כי לא ספת אוכל שתים שתים וע"כ היינו טעמא כדפרישית לוקח עיניו במקחו

ואשיב שתים גורן וגמר מלאכה אבל בעל הבית עיניו בתאנתו לא הוי גמר מלאכה ופועל כבעה"ב ופ"ה לא חייב אם:

ז) **תבואת** זרעך ולא לוקח. וא"ת דאמר בסוף פ"ק דבכורות (דף יא: ושם ד"ה טבלים) אמר שמואל ברבי נתן הלוקח טבלים שקנאם מן הנכרי מעשרן דאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיעם מיד מעשר והם שלו ו דאמינא מכח מאן דלא מצית לאתעויי דינא בהדיה ז וליכא למימר מעשרן מדרבנן דא"כ אמאי קאמר דאין קנין לנכרי אפי' יש קנין לריך לעשר מדרבנן כדמוכח בסוף הקומץ רבה (מנחות דף לא. ושם ד"ה קסבר) דתניא אמר ר' שמעון [שזורי] פעם [אחת] נתערב לי טבל בחולין ושאלתי לרבי טרפון ואמר לי לך קח [לך] מן השוק ופריך ולימא ליה קח מן הנכרי קסבר אין קנין כו' והוה ליה מן החיוב על הפטור משמע דאי יש קנין הוה לוקח מן הנכרי דהוי ליה מן הפטור על הפטור דהא תרוייהו דרבנן ואומר ר"ת דהכא איירי בלוקח אחר מירוח אבל לוקח קודם מירוח כי התם תבואת זרעך קרינא ביה וא"ת ובמנחות אמאי לא קאמר ליה לך וקח הממורח דלא הוי חיוב אלא מדרבנן וי"ל דמ"מ דמי מן החיוב על הפטור ז כיון דאילו הדר מוכר קני ליה הוה חיוב והג"נ משמע התם דאין להפריש מדבר הדומה חיוב על הפטור דאיכא מ"ד שאמר ליה לך וקח מן הנכרי ופריך ולימא ליה קח מן השוק קסבר אין רוב עמי הארץ מעשרים והוה ליה מן החיוב על הפטור והא ליכא למימר דס"ל דודאי הוא דהא ליכא מאן דפליג דתבואת עם הארץ דודאי היא אלא משום דדמי לחיוב על הפטור קאמר ח ולריך עיון דכי מצאי התם קסבר אין קנין לנכרי מ"מ לימא ליה קח מן הנכרי ט) (מן) הממורח י) דלמ"ד אין קנין מ"מ דרים דגנך ולא דיגון נכרי בס"פ השולח (גיטין דף מז. ושם ד"ה מכ) ואם תאמר לפר"ת דהכא משמע דלוקח קודם מירוח פטור מדאוריי' דהא פועל אוכל בדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר היינו קודם מירוח ומתחיל מקחו משעה שעשה מלאכתו ואז אינו ממוקן ואהא פריך ולוקח מדאוריי' מי מחייב וי"ל שהמקח אינו מתחיל עד שאוכל ואותה שעה כבר נתקן כ ורבינו יצחק ב"ר מרדכי הקשה על פר"ת דהא לוקח תבואה ממורחת מעם הארץ הוי דמאי משום דספק הוא אבל אם ודאי לא עשר חייב לעשר מן התורה אף על פי שנתמרח כבר ל ולאו פירכא היא דנהי דדמאי לא הוי מ"מ מדאוריי' לא מחייב אלא מעשר ודאי הוי מדרבנן יא ולריך ליתנו לכהן וללוי אבל לרבי יצחק בר' מרדכי נראה לפרש איפכא בלוקח שאינו ממורח פטור שעדיין לא נתחייב בראשות מוכר אבל לוקח ממורח הואיל ונתחייב בראשות מוכר תו לא פקע שם טבל מיניה כמו בהקדש ובהפקר שאם הקדיש והפקיר קודם מירוח מפקיע מידי מעשר אבל לאחר מירוח אינו מפקיע כמו שפירש ריב"א בבבא קמא יב) ומביא ראיה מן הירושלמי ולוקח מן הנכרי הוי איפכא דאם נתמרח בראשות הנכרי פטור משום דגנך ולא דיגון נכרי וכשלא נתמרח בראשותו חייב דאין קנין לנכרי בא"י להפקיע מידי מעשר ולא מקריא תבואת זרעך של מוכר אלא תבואת הלוקח ממנו ולא חשיב לוקח:

מאי

פני הבית. שיכנס דרך הפתח שהוא פני הבית ולא דרך רגות וקרפיפות: **ואלנו בשעריך.** ונתת לוי וגו' משעה שנכנס לשעריך: **דמעייל ליה דרך שער.** דאפילו הבית לא קבע ליה אלא כי מעייל ליה דרך שער ביאתו: **אכל לוקח חייב.** דמקח מחשיב ליה כגמר מלאכה: **מאי לאו בשדה.** ומקח לא עדיף מגמר מלאכה: **נוטה לחצר.** דמכי תלשה חזיא פני אלר: **א"ה בעל הבית נמי.** תלשה היא גמר מלאכתה והרי רואה פני הבית: **עיניו בתאנתו.** אין הנוף חשוב בעיניו הלכך הכל הולך אחר העיקר ועיקרה בחוץ הלכך עד שיגמר כל לקיטתו ויכנס לבית אלו גמר מלאכה הוא: **במקחו.** והן פירות התלושין ומשנתלשו באו לבית: **ולוקח מדאוריי'א מי מחייב.** דאילטריך ליה לקרא לאפוקי פועל מתורת לוקח: **של בית היינו.** שם מקוס: **שהעמידו דבריהם.** כלומר מה שאסור מדברי חכמים מצאו לו היתר מן התורה:

עדר

א) [לעיל ל:], ב) [ל"ל בפ"ה דתרומות], ג) [עי' תוס' ר"ה יב. ד"ה תנא ותוס' בכורות מד. ד"ה ושיני], ד) [איך לעמוד ב], ה) רש"א מ"ז, ו) נ"א אי אלמ"ד ועי' רש"ש, ז) [לא. ע"ש תוס' ד"ה מילתא],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עד וכו' דוקא בחוץ שנלקטות חוץ לאלר: (ב) ד"ה בעל וכו' אחת אחת ופטור ועוס:

מוסף רש"י

עד שיראה פני הבית. פתח כניסה ויציאה (ברכות לה:).

רבינו חננאל

[אמ"] ר' יגאי אין ה[ט]בל מתחייב במעשר עד ש[יראה] פני הבית, שני [בערתי הק]דש מן הבית. [ור'] יוחנן אמ' אפילו [חצר קובעת], שני' ואכלו בש[ערך].

כב א מיי' פ"ד מהל' מעשר הל' ו' ועי' בהגאות ובמ"מ סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף פג:

כג ב ג מיי' שם הלכה [ז] ח סמג שם טוש"ע שם:

כד ד מיי' שם הל' ו' וע"ש סמג שם טוש"ע שם:

תורה אור השלם

1 וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם נָתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לְיָתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכָל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי: דברים כו יג

2 כִּי תְכַלֶּה לַעְשֹׂר אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתֶךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעְשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ: דברים כו יב

מוסף תוספות

א. והיאך אפשר דלר' יגאי חצר אינה קובעת. ריטב"ם. ב. שגזרו עליו כדי שלא יגע בשל בית. רשב"ם. ג. דהיינו מירוחו וגמר מלאכתו. תוס' הרא"ש. ד. הילכך פועל דינו כבעל הבית ובלא קצץ אוכל שתים שתים דעיני בעל הבית בתאנתו ולא הוי גמר מלאכה, ולוקח עיניו במקחו ואפילו לקח כל התאנים שבאילן מ"מ כיון שאין עיקר התאנה שלו עיניו במקחו ושתים חשיב גמר מלאכה. תוס' הרא"ש. ה. התרומה עצמה ומוכרח לכהנים. רש"י בכורות שם. ו. ומדקאמר מעשרן והן שלו אלמא לוקח חייב לעשר. תוס' הרא"ש. ז. דלא איסתליק מיניהו תורת מעשר לגמרי. תוס' הרא"ש. ח. [ד"ה]כשהאחד נוטה לצד חיוב או לצד פטור יותר מחביריו קרי ליה חיוב על הפטור. תוס' בכורות שם. ט. דדומיא דפועל קתני ופועל אינו זוכה עד שעת אכילה דהו"ל אחר גמר מלאכה. ריטב"ם. י. לשון הרמב"ן בנ"א: ואינו מחוור לי פר"ת שא"כ למה גזרו (סוטה מח.) על הלוקח מעם הארץ הא מדאוריי'א פטור ואי מדרבנן כיון דרוב ע"ה מעשרין הן לא הוה להו למיחש [ואולי זה כוונת קושית הריב"ם]. יא. אלא דבספק אינו צריך ליתן המעשרות ללוי ואם ידוע שלא עשרן צריך וכו'. תוס' הרא"ש.